

Nyhedsbrev Roskilde Fjord 2023

Op- og nedture for Roskilde Fjords ynglefugle i 2023

Roskilde Fjord er et af Danmarks vigtigste fristeder for ynglende og trækkende fugle. Af samme grund er fjorden og en stor del af dens omgivelser strengt beskyttet som bl.a. Natura 2000-område. Det betyder, at Roskilde Fjord er blandt de vigtigste fuglelokaliteter i hele Europa.

Derfor holder Nationalpark Skjoldungernes Land, Frederikssund, Lejre og Roskilde kommuner, i samarbejde med biologer fra WSP Danmark, hvert år øje med, hvordan fjordens ynglefugle klarer sig.

Fugletællingerne har fundet sted siden 1978. Alligevel byder hvert år på nye overraskelser, og nu hvor årets tælling netop er afsluttet, står det klart, at 2023 bestemt ikke er nogen undtagelse.

Nye vindere og tabere i 2023

De sidste 20 år har sølvmågen, med mellem 1.500 og 2.000 ynglepar været den mest almindelige ynglefugl i Roskilde Fjord, mens ederfuglen, der netop nu ses næsten over alt i fjorden med de karakteristiske "børnehaver, hidtil har været hensat til en 2. plads.

I 2023 faldt antallet af sølvmåger dramatisk til ca. 1.000 ynglepar, mens ederfuglene gik så meget frem, at arten nu er nummer ét bl.a. fjordens ynglefugle. Hvad der har fået antallet af sølvmåger til at falde så dramatisk fra det ene år til det andet, står foreløbigt hen i det uvisse. Arten har været reguleret på Jyllinge Holme i mange år, men tilbagegangen har fundet sted i hele fjorden, så dette er næppe hele forklaringen.

Frem til omkring 1920 var sølvmågen ikke specielt almindelig herhjemme. Den gang fandt arten det meste af sin føde i naturen på vadeflader og i opskyl langs kysterne. I takt med stigende mængder af affald fra bl.a. åbne lossepladser og minkfarme gik arten i stigende grad over til "fast food", og bestanden voksede herefter voldsomt. Åbne lossepladser er en saga blot, og med lukningen af minkfarmene forsvandt endnu en let tilgængelig fødekilde for sølvmågerne. Undersøgelser med GPS-sendere har vist, at sølvmåger fra Roskilde Fjord har hentet en del af deres føde ved nærliggende minkfarme, så måske har minkindustrien taget en del af Roskilde Fjords sølvmåger med sig i faldet.

Ederfuglen klarer sig til gengæld godt, faktisk var 2023 det bedste år for arten i fjorden i al den tid, hvor der har været gennemført tællinger. Ederfuglen yngler nu på praktisk taget alle øer og holme i Roskilde Fjord, og i 2023 tæller bestanden i fjorden mere end 1.100 ynglepar. Det er meget glædeligt, at ederfuglen klarer sig så godt i fjorden, da arten ellers har det rigtig svært på mange danske ynglelokaliteter. Kølholm i Frederikssund kommune, hvor knap 300 par yngler skjult i den tætte vegetation på øen, er langt den vigtigste lokalitet for arten.

Mens sølvmågen går tilbage i antal, har hættemågen i 2023 en rigtig god ynglesæson i Roskilde Fjord. Arten er ellers i tilbagegang herhjemme og i resten af Europa, og den er nu optaget på den danske rødliste over truede ynglefugle. I Roskilde Fjord går arten frem fra 140 par i 2022 til 425 par i 2023. På Eskilsø, hvor blot 10 par yngede i 2022, har en koloni med 175 par indfundet sig i 2023, og på Lilleø ved Jyllinge er der stort set sket stort set en fordobling af bestanden fra 130 par i 2022 til 250 par i 2023.

Fjordens hav- og fjordterner er langdistancetrækkere, der overvintrer i henholdsvis Antarktis og Vestafrika. Begge arter har i en årrække haft det svært i Roskilde Fjord og i resten af Danmark, og de er derfor også

rødlistede som truede danske ynglefugle. Trods dette har ternerne de seneste år klaret sig fint i fjorden, og 2023 er endda et usædvanligt godt år for fjordens terner. Mere end 100 par terner yngler 2023, hvilket er det største antal ynglepar i fjorden i 10 år.

Klart den vigtigste lokalitet for fjordterne i 2023 er Lilleø med 33 ynglepar. Desuden yngler 5 par fjordterner på Eskilsø og 10 par på Øksneholm. Havterne yngler med 40 par på Øksneholm og 14 par på Lilleø, og desuden yngler enkelte spredte par på flere andre øer og holme.

Svanemærket

Med mere end 200 ynglepar i 2023 er Roskilde Fjord en vigtig yngleplads for Danmarks nationalfugl knopsvanen. De vigtigste ynglepladser i fjorden er på Skovholmene, Ringøen og på Jyllinge Holme.

Hvert år observerer optællerne enkelte svaner, som forskere for år tilbage har mærket med blå og hvide halsmærker for at følge de enkelte fugles færden og adfærd.

I 2023 blev set en knopsvane, der blev mærket på Skovholmene i Lejre Kommune i 2006, da den var mindst tre år gammel. Dermed er fuglen mindst 20 år gammel. Den har tilsyneladende tilbragt hele sit liv i Roskilde Fjord, hvor den har pendlet frem og tilbage mellem Skovholmene, Østskov ved Eskilsø, Lyndby Strand og Elleore, hvor den blev set under årets tællinger.

Knopsvanerne "79EA og 80EA", der er mindst 13 år gamle, blev begge mærket på Elleore den 30. maj 2013. Fuglene holder stadig sammen, og foretrækker stadig Elleore, hvor begge fugle fortsat kan ses i 2023, dvs. præcist 10 år efter, at de blev mærket af forskerne.

Udfordringer i 2023: Ræve, rotter, fugleinfluenza og lavvande

Rundt omkring i Roskilde Fjord ligger mere end 30 større eller mindre øer og holme. Øerne er helt forskellige i størrelse og udseende, hvilket giver levesteder til mange forskellige arter af fugle. Eskilsø, Øksneholm og Lilleø er store med udstrakte strandenge og gode levesteder for engfugle. Blak syd for Eskilsø er ganske lille og består stort kun af store sten, hvor strandskader, måger og ederfugle kan finde sig til rette. Skovholmene i Lejre Vig, hvor vandet ikke er så salt, er dækket af rørskov og anden høj vegetation, hvor mange toppede lappedykkere, grågæs, troldænder, blishøns og rørhøns kan yngle skjult.

Øerne er af afgørende betydning for ynglefuglene, og det er her, de fleste fugle holder til. Måger, terner, vadefugle og de fleste andefugle bygger nemlig deres reder direkte på jorden, og på øerne har fuglene som regel fred for ræve, rotter og andre ubudne gæster.

Alligevel kan der være udfordringer Fjordens fugleliv påvirkes af bl.a. forstyrrelser samt rovdyr som ræve eller rotter. Derfor arbejder kommunerne, Nationalparken, Jagtforeningen Jyllinge Holme og Naturstyrelsen sammen om at holde øerne ræve- og rottefri, og de informerer om, hvordan man skal færdes på fjorden.

Ved Bredvig Sø ved Skibby, havde en større hættemågekoloni på min. 280 par etableret sig på øen i Frederikssund kommunes nye vådområde. Den meget tørre maj måned betød, at vandstanden i vådområdet faldt i løbet af måneden, og til sidst var øen i praksis blevet landfast. Derfor kunne ræve uhindret få adgang til den førhen sikre yngleplads, og den 28. maj kunne optælleren se en ræv gå rundt i kolonien, hvor den tog godt for sig af æg og unger. Resultatet udeblev ikke, for ved næste besøg i området blot en uge efter var der ingen hættemåger tilbage på øen.

Også fugleinfluenza kan påvirke bestandene. I Roskilde Fjord har sygdommen især ramt bramgæs, men i 2023 er det tilsyneladende også gået ud over hættemågerne, bl.a. er observeret en del døde hættemåger i kolonien ved Selsø Sø samt på en mark ved Bredvig Sø. Fugleinfluenza kan være fatal for både tamme og vilde fugle, men sygdommen smitter normalt ikke mennesker.

Øerne

Det tager mindst tre dage at besøge alle øerne. Årets tællinger startede i fjordens nordlige ende med besøg på Øksneholm, der sammen med Eskilsø og Lilleø er blandt fjordens største og vigtigste fugleøer. Allerede ved ankomsten til Øksneholm blev optællerne mødt af flokke af måger og ternere, der skældte ud på de ubudne gæster. Heldigvis er fuglene meget hurtigt tilbage på rederne igen, men tællerne har travlt, for det er vigtigt, at besøgene på øerne er så korte som mulige, så æg og unger ikke lider overlast.

Årets tællinger blev afsluttet på Eskilsø, der er den største og for fuglene vigtigste ø i Roskilde Fjord. Det er Struckmann Fonden, der ejer og forvalter naturen på Eskilsø. Jyllinge Holme Jagtforening og Naturstyrelsen arbejder desuden hvert år hårdt for at holde Eskilsø fri for ræve, hvilket har været til stor gavn for ynglefuglene.

Vadefugle som vibe, rødben, strandskade og klyde yngler nu med så mange par, at Eskilsø også i 2023 er Roskilde Fjords vigtigste ynglelokalitet for engfugle. I 2023 yngler 39 par viber, 42 par rødben og 43 par strandskader på Eskilsø. Klyden yngler med 70 par i fire forskellige kolonier på Eskilsø, hvilket er en fremgang i forhold til året før, hvor 59 par ynglede på øen.

I hele fjorden yngler 74 par klyder, og dertil kommer ca. 45 par ved Selsø Sø. Den samlede bestand af klyder i Roskilde Fjordområdet tæller i 2023 dermed omkring 119 par, hvilket er på niveau med de 2021 (124 par) og 2022 (107 par).

Der er nu så mange vadefugle på Eskilsø, at fuglene ved fælles hjælp kan jage f.eks. kragefugle og måger væk, hvis de kommer for tæt på deres æg eller unger.

Plads er altafgørende

Tællingerne viser hvert år, at fuglene i Roskilde Fjord har brug for plads, og at de ofte rykker rundt mellem de forskellige øer og holme, hvis der opstår problemer der, hvor de plejer at være. Derfor kan en ø eller holm være af stor betydning for fuglenes langsigtede overlevelse i fjorden, også selvom der nogle år ikke er fugle på øen. F.eks. ses næsten hvert år, at klyder og ternere flytter rundt mellem de forskellige lokaliteter, uden at den samlede bestand nødvendigvis ændrer sig ret meget.

Tællingerne viser også, at tiltag som naturpleje og regulering af ræve og rotter virker. Fuglen trives på Eskilsø, hvor der foretages afgræsning samt ræve- og rottebekæmpelse, og Lilleø, der efter mange år med rotter nu er rottefri, er blevet en vigtig yngleplads for hættemåger og stormmåger samt fjord- og havterner.

De største fuglekolonier i Roskilde Fjord findes på Eskilsø, ved Selsø Sø, på Lilleø og Øksneholm, men også helt små lokaliteter som f.eks. øerne Slinken (Lejre Kommune) eller Blak (Roskilde Kommune), der i nogle tilfælde kun er måske 100 kvadratmeter store, kan rumme mange ynglende fugle.

En oversigt over bestandsstørrelsen af udvalgte ynglefuglearter i Roskilde Fjord i 2023 er givet nedenfor.

Næsten hvert forår byder på uventede besøg i fjorden. I april-juli kunne en rødhovedet and ses ved Selsø Sø. Ligeledes i april kunne den sjældne og meget smukke rødhalsede gås ses blandt de mange bramgæs ved Bløden nær Risø, og den sjældne spurvefugl gulirisk blev set ved Selsø Kirke.

I løbet af sommeren 2023 udarbejdes en samlet og mere udførlig rapport over årets resultater.

Rapporten fra 2022 kan ses her:

Fugle i Roskilde Fjord - Frederikssund Kommune

Fuglebestande (foreløbige tal) i Roskilde Fjord 2018-2023 (minus Selsø Sø):

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Knopsvane	163	129	164	111	138	216
Ederfugl	1167	823	876	812	645	1.185
Vibe	18	35	63	51	39	45
Rødben	14	28	41	36	42	51
Strandskade	83	74	70	94	79	83
Stor præstekrave	4	4	12	14	5	9
Klyde	62	94	100	91	69	74
Sølvmåge	1.852	1.766	1.914	1.930	2.031	993
Stormmåge	288	355	324	207	259	178
Hættemåge	90	247	116	110	140	425
Fjordterne	31	41	8	35	32	48
Havterne	71	43	13	33	23	61
Ynglepar i alt (alle arter)	4.253	4.016	4.006	3.807	3.700	3.608

EMJA / WSP A/S Danmark 06-06-2023

Fuglebestande Roskilde Fjord (foreløbige tal) 2023, minus Selsø Sø området:

	01-Hesteholmene	0-2-Ringøen	03-Sivholm	04-Elleøre	05-Blak	06-Ægholm	07-Langholm L	08-Hyldeholm Lejre	09-Skovholmene	10-Eskilsø	11-Yderste Holm	12-Tobaksholm	13-Flængholm	14-Vådramerholmene	15-Lilleø	16-Langholm J	17-Køilholm	18-Gadekærsholmen	19_Peberholmen	20-Stenø S	21-Stenø N	22-Øksneholm	23-Ammesholm	24-Hyldeholm Skuldelev	25-Svaleø	47-Slinken	2023
Toppet lappedykker	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Gråstrubet lappedykker	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lille lappedykker	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Skarv	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Knopsvane	0	27	1	16	1	1	14	1	29	8	18	8	24	0	10	10	13	0	0	1	0	30	0	2	2	0	216
Grågås	0	5	1	0	0	0	3	0	2	3	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	16
Gråand	1	0	0	1	0	0	3	6	10	11	0	0	0	0	0	0	9	0	0	1	0	2	0	0	0	0	44
Knarand	0	0	0	0	0	0	0	1	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Spidsand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pibeand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Krikand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Atlingand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Skeand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
Gravand	0	0	0	0	0	0	1	0	0	9	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	6	0	0	0	0	17
Troldand	0	2	0	0	0	0	0	10	8	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21
Taffeland	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Ederfugl	0	87	1	49	27	36	25	24	30	44	47	40	146	7	126	73	295	0	0	0	0	116	0	4	8	0	1185
Toppet skallesluger	0	0	0	3	4	0	5	2	2	31	0	0	0	4	0	0	4	5	0	4	0	10	0	8	4	0	86
Rørhøg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rørhøne	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Blishøne	0	0	0	0	0	0	0	0	5	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Strandskade	3	0	1	2	0	1	3	1	2	43	0	1	1	1	8	3	3	0	0	0	1	6	0	2	1	0	83
Vibe	1	0	0	0	0	0	0	0	0	39	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	45

EMJA / WSP A/S Danmark 06-06-2023

	01-Hesteholmene	0-2-Ringøen	03-Sivholm	04-Eilleore	05-Blak	06-Ægholm	07-Langholm L	08-Hydeholm Lejre	09-Skovholmene	10-Eskilsø	11-Yderste Holm	12-Tobakholm	13-Flængholm	14-Vådramerholmene	15-Lilleø	16-Langholm J	17-Køllholm	18-Gadekærsholmen	19_Peberholmen	20-Stenø S	21-Stenø N	22-Øksneholm	23-Ammesholm	24-Hydeholm Skuldelev	25-Svaleø	47-Slinken	2023
Stor præstekrave	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	9
Dobbeltbekkasin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rødben	0	0	0	0	1	0	0	0	1	42	0	0	0	0	2	1	0	0	0	1	0	3	0	0	0	0	51
Alm. Ryle	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Klyde	0	0	0	0	0	0	0	0	0	70	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	74
Sorthovedet måge	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Svartbag	0	1	0	0	0	1	1	1	2	1	1	1	2	0	1	2	3	0	0	0	0	5	0	1	0	0	23
Sildemåge	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	5
Sølvmåge	0	60	0	100	0	0	55	60	53	125	30	25	25	0	2	30	125	0	0	0	0	300	0	3	0	0	993
Stormmåge	0	0	0	0	2	1	5	1	1	95	0	1	15	0	20	1	0	0	1	0	0	25	0	10	0	0	178
Hættemåge	0	0	0	0	0	0	0	0	0	175	0	0	0	0	250	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	425
Rovterne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Splitterne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Fjordterne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	33	0	0	0	0	0	0	10	0	0	0	0	48
Havterne	0	0	0	1	0	0	1	1	3	1	0	0	0	0	14	0	0	0	0	0	0	40	0	0	0	0	61
Dværgerterne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	5	182	4	173	35	40	117	109	153	727	96	76	213	12	472	120	454	6	2	7	1	559	0	30	15	0	3608

EMJA / WSP A/S Danmark 06-06-2023

Selsø Sø og Bredvig Sø (foreløbigt):

- Max. 5 par fjordterner på rede ved Ventevej (Selsø Sø)
- Klydekolonien ved Ventevej i Selsø Sø er i god gænge: Min. 35 rugende fugle i maj og 22 pul set her 3/6. Der er set 96 voksne fugle i kolonien, så flere kuld kan være på vej.
- Omvendt forsvandt klyderne fra ynglepladsen ved Bredvig Sø, hvor der ved sæsonstart sås 7-8 voksne klyder, men de forsvandt primo maj.
- I hættemågekolonien ved Ventevej er registreret 280-300 reder.